

Sammendrag av Mattilsynets årsrapport 2007

1 Innledning

Mattilsynet mener maten i Norge er trygg, både i forhold til tidligere år og i forhold til andre land. Plante- og dyrehelsen er gjennomgående svært god. De overvåkningsdataene og den informasjonen som Mattilsynet har innhentet, viser små endringer i forhold til 2006.

Mattilsynet er bekymret for utviklingen innen fiskehelse, og vi følger utviklingen nøye fremover. Gjennom året har Mattilsynet arbeidet aktivt for å sikre fortsatt eksport av sjømat til Russland.

Drikkevann har også vært et prioritert område i 2007.

Under er en sammenstilling av det viktigste arbeidet til Mattilsynet i 2007.

Spørsmål om årsrapporten kan rettes til Mattilsynets pressevakt, tlf. 469 12 910.

2 Status på effektmål - utviklingstrekk 2004-2007

Mattilsynets effektmål beskriver situasjonen på de enkelte områdene etaten er ansvarlig for.

2.1 Helsemessig trygg mat

Det er ikke vesentlige endringer i antall tilfeller av matbåren smitte i 2007, sammenliknet med 2005 og 2006. Norge har en gunstig situasjon sammenliknet med andre land. Et unntak er drikkevann, hvor overflatevann som råvannkilde, struktur i forhold til eierskap og drift av vannverk samt gammelt ledningsnett medfører risiko for vannbåren smitte. Derfor vil Mattilsynet følge situasjonen for drikkevann særskilt fremover og det er laget en egen nasjonal handlingsplan for 2008 i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet.

Norge har sannsynligvis en større andel næringsmiddelbåren sykdom knyttet til drikkevann enn de fleste andre industriland. En vesentlig årsak til dette er at vi har få tilfeller av matbåren smitte. Den totale tiden benyttet på tilsyn med vannverk er økt sammenliknet med 2006.

2.2 Friskere planter, fisk og dyr

Det er ingen vesentlige endringer i plantehelsesituasjonen fra 2006 til 2007. Av viktige hendelser kan nevnes et par nye tilfeller med Hvit potetcycte-nematode, og bekjempelsen av pærebrann som må anses som svært vellykket.

Dyrehelsen i Norge er stabilt god.

Mattilsynet er imidlertid bekymret for utviklingen innen fiskehelse. Norge hadde i 2007 sitt første utbrudd av VHS siden 1974, og sykdommene PD og Francisella øker. Vi ser at gapet mellom utfordringene og de ressursene Mattilsynet ser å kunne prioritere til dette området øker. Saneringstiltak kan medføre store økonomiske tap for enkeltaktører, og det er derfor svært krevende saker å håndtere.

2.3 Etisk forsvarlig hold av fisk og dyr

Tap av dyr på beite er den største dyrevelferdsutfordringen. Mattilsynet innhenter ikke selv data om tap av dyr på beite (tapene registreres gjennom sauekontrollen og gjennom Fylkesmannens Landbruksavdeling i forbindelse med søknad om erstatning). Tallene for 2007 vil ikke bli tilgjengelig før høsten 2008. Ser vi på utviklingen frem mot 2006, ser vi en økning i registrert antall sau, lam og reinsdyr tapt på beite. Det må imidlertid understrekes at tallene er svært usikre.

Begrepet dyretragedier er definert som hendelser hvor flere dyr utsettes for store lidelser og/eller dør som følge av feil eller manglende stell eller som følge av ulykker. Antall tilfeller av dyr som er alvorlig sultefôret/avmagret er 25 og har holdt seg stabilt i forhold til 2006. Sammenliknet med 2005 har antallet gått ned fra 40. Hovedårsaken til dette er sannsynligvis at antallet besetninger og dyr er redusert.

Mattilsynet og dyrevernemndene gjennomførte i 2007 totalt 9.615 tilsyn knyttet til dyrevelferd, og etaten planlegger å øke dette antallet fremover. Mattilsynet går gjennom dyrevernsaker etaten har vært involvert i, for å se hva som er skjedd, og er opptatt av å finne ut hva som kunne vært gjort annerledes, slik at tilsvarende tragedier kan avverges i fremtiden.

2.4 Miljøvennlig produksjon

Mattilsynet arbeider for miljøvennlig matproduksjon blant annet gjennom tilsyn med gjødsel og godkjenning av plantevernmidler. Mineralgjødsel på det norske markedet, brukt på riktig måte, er etter Mattilsynets vurdering ingen trussel for miljøet. Risikonivået for miljøaspektet ved bruk av plantevernmidler har også stabilisert seg i 2006 og 2007.

2.5 God kvalitet og redelig produksjon og omsetning

Resultatene fra tilsyn med kvalitet av frukt og grønt i perioden 2005-2007 har vist en kvalitetsheving. Det er ikke lenger noen forskjell av betydning på kvalitet av frukt og grønt mellom matvarekjedene. Mattilsynet kommer derfor til å redusere sin innsats på området i en periode.

Verdiskapning på matområdet

Forenklet tilsyn for småskalabedrifter innen tradisjonell matproduksjon er et satsingsområde i norsk landbruk. Mattilsynet har siden 2005 hatt et prosjekt for utvikling av en tilsynsmodell spesielt tilpasset mindre matbedrifter. Ved mange regioner er det etablert gode samarbeidsrutiner med lokale aktører, og det er gjennomført flere lokale prosjekter rettet mot småskalaområdet. Satsingen på småskalabedrifter har avdekket behov for videre veiledningsinnsats og tilsyn på dette området.

Ved utgangen av 2007 er 15 beskyttede betegnelser godkjent. Undersøkelser gjennomført i 2006 og 2007 viser at interesse og kunnskap om merkeordningen er økende, men at det fortsatt er viktig med informasjon og markeringstiltak, spesielt når nye produkter blir lansert under merket. KSL-Matmerk, som forvalter ordningen, mener at det er viktig å markere nye godkjenninger lokalt og regionalt.

3 Særskilte satsninger i Mattilsynet i 2007

De særskilte satsningene er prioriterte oppgaver som Mattilsynet fikk egne midler fra Landbruks- og matdepartementet for å gjennomføre i løpet av 2007. I fjor var dette tre definerte satsningsområder.

3.1 Arbeid med bedre sporing av mat

I samarbeid med Statens landbruksforvaltning har Mattilsynet utarbeidet en web-serviceløsning for registreringer i Husdyrregisteret, gjennomført kompetanseutviklingstiltak for inspektørene og sendt brev til 4.000 eiere av dyrehold. Dette har medført en økning av rapporteringshastigheten. Mattilsynet deltar i styringsgruppa for e-sporingsprosjektet som ledes av Landbruks- og matdepartementet. Mattilsynet leder også underprosjektet om elektronisk merking av småfe, dette fungerer som en pilot for all identifikasjon av husdyr.

3.2 Kartlegging/overvåkning av visse typer E.coli

Mattilsynets oppfølging av tiltaksplanen som ble utarbeidet som følge av regjeringens E.coli-rapport er i rute. Mattilsynet har videreført arbeidet med det nasjonale programmet som ble startet i 2006 for kartlegging av forekomsten av E. coli hos sau (resultatene legges frem i september 2008). Videre er det holdt en nasjonal tilsynsveterinærsamling, hvor programmet blant annet fokuserte på slaktehygiene på småfe, samt oppfølging av relevante punkter fra siste ESA-inspeksjon i forhold til rødt kjøtt.

Mattilsynet er i aktiv dialog med bransjeorganisasjoner og andre viktige aktører som samlet kan medvirke til forbedringer gjennom hele produksjonskjeden. Det er blant annet igangsatt et arbeid med å utvikle en egen nasjonal retningslinje for tilsyn med spekepølseproduksjon. Én av regionene har gjennomført en tilsynskampanje på spekemat.

3.3 Styrket overvåkning av fremmedstoffer i norsk sjømat

Overvåkingen av fremmedstoffer i sjømat er styrket ved at det er brukt mer ressurser på fremmedstoffprogrammet for fisk og sjømat (fra 3 mill. i 2006 til 7 mill. kroner i 2007). Dette skyldes hovedsakelig økt produksjon, overvåkning knyttet til oppdrett av nye arter, samt en økning i antall fremmedstoffer som skal analyseres. Forøvrig er kartleggingen av dioksiner og PCB i fisk og fiskevarer - både villfisk og oppdrettsfisk - styrket som følge av en anbefaling fra EU.

4 Tilsynsarbeidet i Mattilsynet i 2007

Mattilsynet gjennomførte i 2007 om lag 50.000 tilsyn av ulik art. Cirka halvparten av alle tilsyn som ble gjennomført i 2007 var ved næringsmiddelvirksomheter og vannverk.

4.1 Nasjonale tilsynskampanjer

Mattilsynet har utviklet et konsept for gjennomføring av tilsynskampanjer. Disse kampanjene er svært effektive i forhold til å rette oppmerksomheten mot viktige områder, sikre enhetlig og helhetlig tilsyn, forstå status for det aktuelle tilsynsområdet og øke inspektørenes kompetanse på området.

Disse kampanjene ble gjennomført i 2007

1. Velferd for beitedyr
2. Brønnbåter
3. [Hurtigmat på bensinstasjoner](#)
4. [Fersk og sporbar fisk](#)
5. Risikobasert importkontroll

I tillegg ble det gjennomført 24 regionale tilsynskampanjer i 2007.

4.2 Smilefjes

I Trøndelag og Møre og Romsdal er det i 2007 gjennomført et pilotprosjekt med bruk av Smilefjes i restaurantbransjen. Siden oppstarten 18. juni, er det gjennomført 555 smilefjestilsyn. Erfaringer fra smilefjestilsynene så langt, er at viljen til både å forebygge og rette opp mangler i virksomheten er blitt mye større enn tidligere. Mattilsynet har erfart en nedgang i bruken av virkemidler pga færre avdekkete mangler under tilsyn i virksomhetene.

Både forbrukere, bransje/virksomheter og inspektører er så langt positive til ordningen. Det er stor interesse for prosjektet fra publikum og media. Alle rapporter er publisert på nett, og nettsiden for Smilefjes har siden oppstarten hatt 108.000 treff.

Pilotprosjektet skal evalueres i 2008. Konklusjonene så langt viser at dette ser ut til å være en effektiv, men samtidig ressurskrevende ordning. Det er mulig å lese mer om Smilefjes her: <http://www.mattilsynet.no/smilefjes>

4.3 Eksport av norsk fisk

Mattilsynet har i løpet av 2007 arbeidet aktivt for å sikre fortsatt eksport av sjømat til Russland, Tyrkia og Kina. Det arbeides ellers løpende mot andre land som importerer norsk sjømat. I løpet av året er det foretatt endringer av flere attester og utviklet nye eksportattester for særlige produkter og nye erklæringer. I tillegg til landene nevnt ovenfor har Mattilsynet har vært i kontakt med myndighetene i et tosfret antall land, enten direkte eller via Norske ambassader i utlandet.

4.4 Tilsyn med økologisk produksjon

Debio utførte i 2007 2 611 meldte og 113 uanmeldte inspeksjoner innen primærproduksjon. Innen foredling/import/omsetning ble det gjennomført 278 førstegangsinspeksjoner, 373 årlige inspeksjoner og 52 uanmeldte inspeksjoner. Debio tok inn vel 8 mill. kroner i gebyrer og fikk vel 15 mill. fra Mattilsynet i 2007. Til tross for dette hadde de et underskudd i 2007 på vel 1 mill. kroner.

Antall virksomheter som produserer økologisk er økt med 50 prosent, eller 188 virksomheter, i forhold til 2006. Denne veksten gjenspeiles også i mengden Debio-godkjente produkter. Ved utgangen av året var 4 041 økologiske produkter godkjent, mot 3 422 ved utgangen av 2006. Parallelt med dette vokste det totale arealet brukt til økologisk produksjon med 3,6 %. Ved utgangen av 2007 var totalt 4,7 % av jordbruksarealet i Norge drevet økologisk.

5 Regelverk

Mattilsynet mener arbeidet med regelverksutvikling har hatt en positiv utvikling i 2007. Det er stor aktivitet på regelverksutviklingssiden og dette er en utfordring å få gjennomført og implementert pga volumet det representerer. Mattilsynet jobber etter omorganiseringen høsten 2007, mer strukturert med dette arbeidet og med tydelig lederforankring. Avklaring av politisk viktige tema som grunnlag for norske posisjoner i internasjonalt arbeid gjøres tidligere og vi implementerer nå EØS-regelverket mer rettidig.

Mattilsynet ønsker å utvikle et hensiktsmessig og brukervennlig regelverk og ønsker innspill fra våre interessenter i regelverksprosessen - gjerne på et tidlig stadium i da muligheten for å påvirke er størst. På slutten av 2007 ble det lansert egne nettsider for regelverk under utvikling. Der finnes informasjon om alt regelverk som er under arbeid, helt fra forslagsstadiet og frem til kunngjøring.

Helhetlig strategi for videre arbeid med kvalitetsforskrifter

Forslag til helhetlig strategi for det videre arbeid med kvalitetsforskrifter gitt med hjemmel i matloven, ble oversendt matdepartementene våren 2007. Mattilsynet anbefaler at betydelige deler av det nasjonale regelverket oppheves. Det foreslås i første rekke at bestemmelser som skal ivareta forbrukerhensyn bør videreføres i et fremtidig regelverk

Sunnhetsmerking av matvarer, oppfølgingen av ny handlingsplan for kosthold i befolkningen.

Mattilsynet har i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet utredet hvorvidt det bør innføres en frivillig ordning med sunnhetsmerking av matvarer i Norge. Ulike alternativer ble vurdert. Anbefaling om å innføre et nordisk nøkkelhullmerke ble oversendt Helse- og omsorgsdepartementet ved årsskiftet.

Prosjektet framtidige forvaltningsprinsipper for landdyrhelse

I prosjekt, Ny dyrehelsestrategi, gjennomgås alt regelverk og forvaltning som omhandler produksjonsdyr, med sikte på å foreslå mer oppdatert og harmonisert regelverk på tvers av dyreartene. Prosjektet har identifisert en del sentrale utfordringer relatert til myndighetenes og næringens behov for informasjon fra produksjonskjeden, og i forhold til behov for å identifisere det nasjonale handlingsrom for dyrehelseforvaltningen. Prosjektet avgir en sluttrapport som identifiserer viktige oppfølgingsbehov i første halvdel av 2008.

Implementering av nytt hygieneregelverk

Dette arbeidet har pågått siden 2005. Det er svært omfattende og er, i påvente av endelig innlemmelse i EØS-avtalen, enda ikke sluttført. Kommisjonen har i 2007 hatt fokus på nødvendige forbedringer av rettsaktene som inngår i hygienepakken. I det arbeidet har EØS-landene spilt en sentral rolle, blant annet ved å foreslå endringer og gi uttrykk for nasjonale synspunkter på innspill fra andre land. Mattilsynet har deltatt aktivt i dette arbeidet.

Regelhjelp.no

For å finne frem i regelverk legger Mattilsynet, i samarbeid med flere andre statlige etater, stor vekt på å tilgjengeliggjøre dette gjennom Regelhjelp.no. Arbeidet i 2007 har vært omfattende. Ved utgangen av 2007 omfattet Regelhjelp.no informasjon for 55 bransjer. I løpet av 2007 har Regelhjelp.no fått mange nye abonnenter og hadde ved årsskiftet 3150 abonnenter.

6 Beredskap

Mattilsynet håndterer mange hendelser gjennom et år.

Mattilsynet har arbeidet systematisk for å bedre sin beredskap i 2007, bl.a. gjennom særlig oppfølging av E.coli-utvalgets forbedringsforslag. I tråd med anbefalingen fra det regjeringsoppnevnte E.coli-utvalget er det utarbeidet beredskapsplanverk for næringsmiddelbårne hendelser. Dette arbeidet inkluderer en faglig beredskapsplan for næringsmiddelbårne hendelser, revidering av roller og ansvar på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå, samt retningslinjer for samarbeidet mellom Mattilsynet og kommunen, utarbeidet i samarbeid med Folkehelseinstituttet.

I løpet av 2007 har Mattilsynet også videreutviklet kompetansen for å håndtere hendelser på lavest mulig nivå ved region- og distriktskontorer. Det er gjennomført beredskapsøvelser i alle regioner, samt en felles nasjonal øvelse.

7 Økonomi/rammer

Mattilsynet hadde i 2007 et samlet driftsbudsjett på 1 070 MNOK. Etatens budsjetttramme er siden 2004 samlet sett redusert med 88 MNOK som følge av særskilte krav om effektivisering begrunnet i matforvaltningsreformen. Mattilsynet har siden etableringen i 2004 fått særskilte omstillingsmidler. Disse midlene har blitt gradvis redusert, og knytter seg i 2007 kun til utvikling av Mattilsynets nye IT-baserte tilsynssystem (MATS).

Andelen brukerfinansiering i forhold til disponibel bevilgning fra gebyrer og avgifter var i 2007 på 62 prosent.

Antall ansatte i Mattilsynet justert for deltidsstillinger, ble redusert fra 1397 til 1318 i løpet av 2007.

8 ESA-inspeksjoner

ESA gjennomførte fem inspeksjoner i Norge i 2007. Disse omfattet områdene veterinær grensekontroll (BIP), sjømat, drikkevann, salmonella/zoonoser og en generell gjennomgang av tidligere inspiserte områder.

ESAs kritikk har dels rettet seg mot funksjonelle forhold i Mattilsynet og dels mot detaljer på det enkelte regelverksområde. Kritikken har ved tidligere besøk vært varierende i styrke og bredde. Årets inspeksjoner har gitt jevne positive inntrykk, men det er likevel noe å arbeide videre med. De viktigste gjennomgående avvik/mangler har omfattet virkemiddelbruk, tilsynsfrekvens, bruk av analyser, forvaltningsstøtte, personellressurser/opplæring og generell hygiene (kun ved enkelte tilfeller). Lukking av avvik og korrigerende tiltak har vært, og er, en prioriterte oppgave.

Alle inspeksjonsrapporter er tilgjengelige på EFTA Surveillance Authority sine nettsider <http://www.eftasurv.int/>

9 MATS

Total oversikt over Mattilsynets samlede tilsynsproduksjon vil komme med MATSilsynets TilsynsSystem (MATS), som er etatens viktigste verktøy for å heve kvaliteten på tilsynsarbeidet. Gjennom utviklingen av MATS standardiseres tilsynsarbeidet i Mattilsynet, og dette skaper mer enhetlig tilsyn og riktigere forvaltning.

I 2007 ble første delleveranse av MATS tatt i bruk, og allerede det første driftsåret resulterte systemet i effektivisering. Gebyrinnkreving, automatisk arkivering av alle fiskeattester og importmeldinger og toveis selvbetjeningsløsninger for næringsaktører er eksempler på dette. Fiskeeksportører og planteimportører søker nå om både eksportattest for fisk og import av planter via internett. De neste tre delleveransene vil komme i 2008 og 2009.

10 Kommunikasjon og omdømme

Mattilsynet har også i 2007 preget nyhetsbildet. Medieinteressen toppet seg i oktober da det i løpet av noen dager både ble påvist parasitter i drikkevannet i Oslo og listeria ved Rikshospitalet. Andre saker som har fått mye medieomtale er rovviltproblematikken, eksport av sjømat til Russland og nasjonale tilsynskampanjer.

MMI Synovates årlige Trygg Mat-undersøkelse for 2007 viser fortsatt høy tillit til Mattilsynet. Fjorårets undersøkelse viser at 86 prosent sier at de har meget stor tillit til informasjon fra Mattilsynet. Selv om dette er tre prosent lavere enn for samme måling i fjor, er Mattilsynet den virksomheten som scorer høyest av alle offentlige og private aktører innen mattrygghet.